

TK-1024

**KEZELÉSI
ÚTMUTATÓ**

FIGYELEM!

Az új számológép akkumulátorai töltetlenek! A számológépet csak az akkumulátorok feltöltése után szabad üzemszerű használatba venni. (A töltéssel kapcsolatos tudnivalókat az üzemeltetés című fejezetben ismertetjük.) Amíg az első töltés tart, a számológépet ki-kapcsolt állapotban kell tartani. A töltési idő minimálisan 8 óra, ezért a töltést célszerű éjszaka végezni.

Óvjuk a számológépet az igen magas, vagy igen alacsony hőmérséklettől és nedvességtől.

Garanciális javítással kapcsolatos kötelezettségünknek csak akkor tehetünk eleget, ha a számológép a szavatossági időn belül, rendeltetészerű használat közben romlott el és eredeti plombái sértetlenek.

A bekapcsolva felejtett készülékben meghibásodott akkumulátorokat nem áll módunkban garanciálisan kicserélni.

TARTALOM

Oldal	
5	Üzemeltetés
	Bekapcsolás
	A hálózati töltőkészülék és az akkumulátor
	Billentyűzet és műveletek
	Számok beírása
	Negatív számok
	Számok beírása normálalakban
	π beírása
	Törlés
9	Kijelzés
	A kijelzés vezérlése
	Túlcsordulás és hibajelzés
	Gyenge telep jelzése
	Előjelváltás
10	Műveletek a számológéppel
	Egyváltozós műveletek
	Kétváltozós műveletek
11	A számológép logikai rendszere és a stack regiszter
	A stack regiszter
	A stack regiszter vezérlése
	A stack regiszter törlése
	Az egyváltozós műveletek és a stack
	A stack változás számok beírásánál
	Kétváltozós műveletek és a stack regiszter
13	Alapműveletek
13	A műveletek sorrendje
14	Láncműveletek
15	Műveletek az adattároló regiszterekkel
	Számok tárolása és visszahívása
	Az adattároló regiszterek törlése
	Közvetlen regiszter aritmetika
	Automatikus összegzés az adattároló regiszterben
	A regisztertartalmak cseréje
	Az adattároló regiszter túlcsordulása
18	A szögértékegység megválasztása

18	Trigonometrikus műveletek	28	Függelék: Stack diagramok
18	Szögmértékegységek átszámítása	30	Működési tartomány
19	Szögfok–perc–másodperc átszámítás tizedestört alakra Számítások időegységekkel		1. Táblázat (hibajelzés)
20	Koordináta átszámítás		2. Táblázat (pontosság és számolási sebesség)
20	Négyzetre emelés és négyzetgyökvonás	30	Karbantartással kapcsolatos tudnivalók
20	Reciprok érték számítása		Biztosítécsere a hálózati töltőkészülékben
20	Hatványozás és gyökvonás		
21	Logaritmusműveletek		
22	Százalékszámítás Alapműveletek Százalékos növekedés és csökkenés számítása Mennyiségek tényleges és százalékos különbsége Százalékláb számítása		
23	Statisztikai számítások Összeadás Átlagszámítás Standard hiba számítása A bevitt adatok kiegészítése, törlése vagy helyesbitése Azonos adat ismételt bevitele		
26	Faktoriállal végzett számítások Variációk Kombinációk Valószínűségszámítás		
27	Átszámítás metrikus és nem metrikus mértékegységek között		

A Híradástechnika Szövetkezet új gyártmánya, a TK-1024 zsebszámológép a korábban gyártott készülékek korszerűbb változata. Az 52 művelet, a négyzintes stack számolóregiszter és 3 adattároló regiszter lehetővé teszi az alkalmazási terület jelentős kibővítését. A kijelzőn megjeleníthető 10 számjegyes mantissa és 2 számjegyes kitevő nagy számtartományt és számolási pontosságot biztosít.

A gép beépített akkumulátorai hálózattól független üzemre is módot nyújtanak. A TK-1024 nemcsak a műszaki gyakorlat ma már nélkülözhetetlen segédeszköze, de sok szakterületen, így pl. a statisztikában, üzleti életben is használható.

Kezelési útmutatónk szűkre szabott terjedelme miatt nem törekszünk teljességre az alkalmazási terület bemutatása során, inkább egyszerű, de sokoldalú példák megoldását ismertetjük, melyek segítik a gép kezelésének elsajátítását. A kezelés ismerete a készülék megóvása érdekében is szükséges; rendeltetészerű használat esetén a gép gyakorlatilag korlátlan ideig használható.

ÜZEMELTETÉS

Bekapcsolás

A számológépet a készülék baloldalán levő tolókapcsolóval, a kapcsoló felé felolásával kell bekapcsolni. Bekapcsolás után a kijelző baloldalán megjelenő 0. jelzés az üzemképes állapotot jelzi. Ha a 0. jelzés nem jelenik meg vagy L jelzés látható, akkor a készülék akkumulátorait a hálózati töltőkészülékkel fel kell tölteni. Bekapcsoláskor az összes stack regiszter és adattároló automatikusan törlődik, a készülék áramkörei alapállapotba kerülnek. Egy-egy új számítás megkezdése előtt nyomjuk meg az F és CA billentyűket, ezzel a regiszterek tartalmát töröljük, és a készüléket alapállapotba hozzuk.

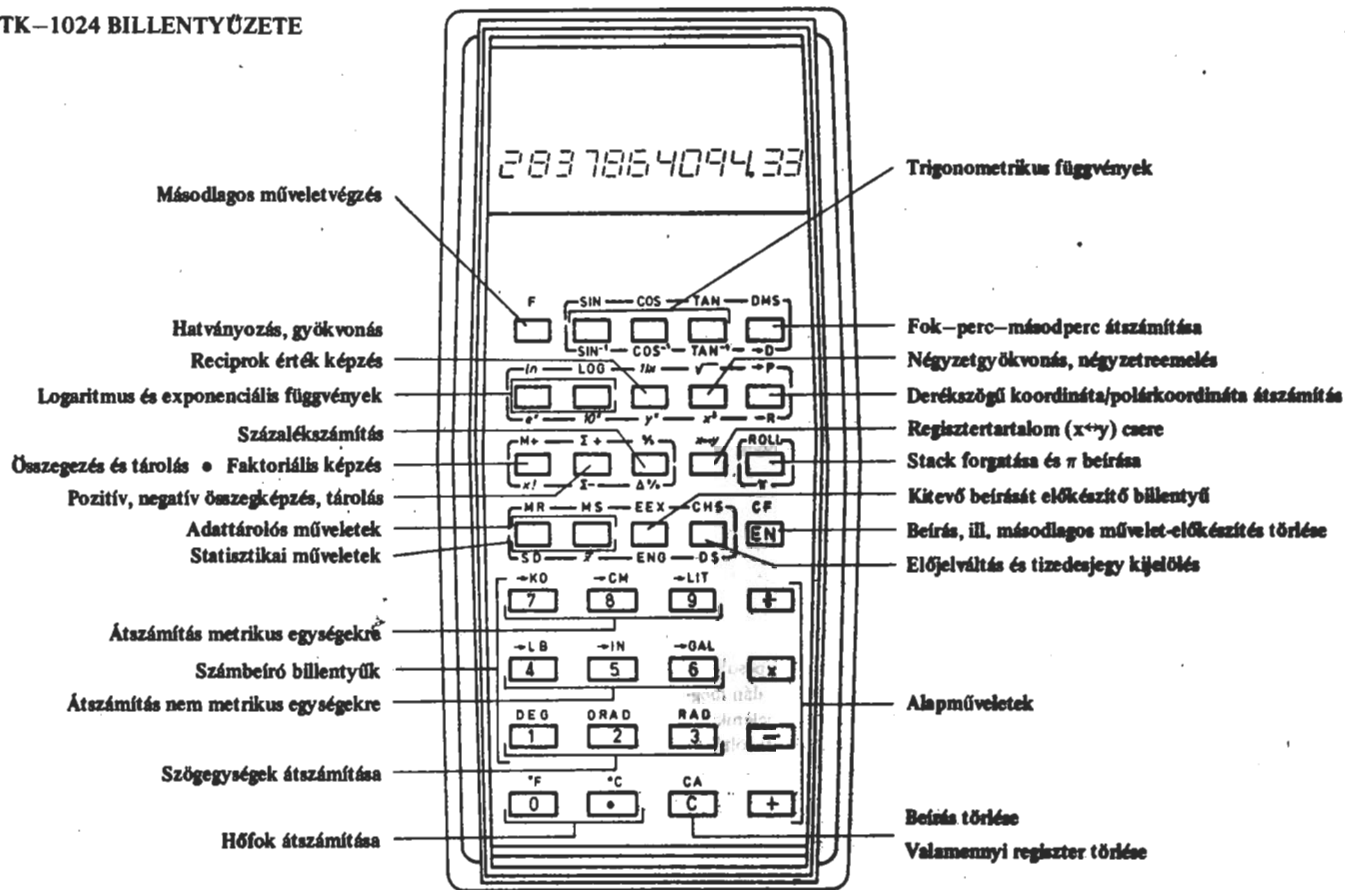
A hálózati töltőkészülék és az akkumulátor

A számológép a működéséhez szükséges energiát tölthető NiCd akkumulátorokból kapja. A kijelző baloldalán megjelenő L jelzés az akkumulátor elektromos energiájának jelentős mértékű csökkenésére figyelmeztet. *Az ilyen akkumulátorral a gép pontatlanul működik.* Az akkumulátor élettartamának növelése érdekében az üres akkumulátort mielőbb töltsük fel. Üres akkumulátorral a gépet ne tegyük félre hosszabb időre!

Az akkumulátor feltöltése az alábbiak szerint történik: kapcsoljuk ki a számológépet és csatlakoztassuk az E-05Dp típusú töltőkészülék dugóját a számológép felső oldalán levő csatlakozó aljzatba, majd a töltőkészüléket a hálózati aljzatba. Ügyeljünk arra, hogy a számológép kikapcsolt állapotban legyen a töltőkészülék hálózati aljzatba való csatlakoztatásakor.

A teljes feltöltéshez nyolc óra szükséges, ez minimálisan három órás folyamatos üzemelést biztosít. A töltést célszerűen éjjel végezhetjük.

Töltés közben a számológép bekapcsolható és ha az L jelzés nem mutatkozik a kijelzőn, a készülék üzemképes és használható. Az üzemidőnek megfelelően a töltési időt növelni kell. Az akkumulátor kímélése céljából ajánlatos a hálózatról illetve akkumulátorról történő üzemeltetést váltakozva alkalmazni.

Billentyűzet és műveletek

F	Másodlagos művelet billentyű. Lenyomásával előkészítjük a gépet a sárga billentyűk alatt illetve a fehér billentyűk fölött jelzett ún. másodlagos műveletek végzésére (8. oldal).
SIN	A kijelzőn adott szögérték szinuszt számítja (18. oldal).
SIN⁻¹	A kijelzőn adott szám arkusz szinuszt számítja (18. oldal).
COS	A kijelzőn adott szögérték koszinuszt számítja (18. oldal).
COS⁻¹	A kijelzőn adott szám arkusz koszinuszt számítja (18. oldal).
TAN	A kijelzőn adott szögérték tangensét számítja (18. oldal).
TAN⁻¹	A kijelzőn adott szám arkusz tangensét számítja (18. oldal).
DMS	A kijelzőn tizedesszámmal adott fok vagy óra értékét fok-perc-másodperc vagy óra-perc-másodperc értékre számítja át (19. oldal).
ln	A kijelzőn adott szám természetes alapú logaritmusát számítja. $e = 2.71828...$ (21. oldal).
e^x	A kijelzőn adott szám e alapú hatványát számítja, vagyis e-t a kijelzőn adott hatványra emeli (21. oldal).
LOG	A kijelzőn adott szám tízes alapú logaritmusát számítja (21. oldal).
10^x	A kijelzőn adott szám tízes alapú hatványát számítja, vagyis tizedet a kijelzőn adott hatványra emeli (21. oldal).
1/x	A kijelzőn adott szám reciprokl értékét képezi (20. oldal).
y^x	Az Y regiszterben tárolt számot a kijelzőn adott (X regiszter) hatványra emeli (20. oldal).
√	A kijelzőn adott szám négyzetgyökét számítja (20. oldal).
x²	Négyzetre emeli a kijelzőn adott számot (20. oldal).
→R	Átszámítja az X és Y regiszterekben adott derékszögű koordinátákat polárkoordinátákba (20. oldal).

→R	Átszámítja az X és Y regiszterekben adott polárkoordinátákat derékszögű koordinátákba (20. oldal).
M+	A kijelzőn adott számot automatikusan hozzáadja az M1 adattároló regiszterben tárolt számhoz (17. oldal).
x!	A kijelzőn adott szám faktoriálisát számítja (26. oldal).
Σ+	Automatikusan tárolja a beírt értékek összegét (Σx), négyzetösszegét (Σx^2) és az adatok számát (n) az M1, M2 és M3 adattároló regiszterekben (23. oldal).
Σ-	Automatikusan kivonja a beírt x, x ² és n értékeket az M1, M2 illetve M3 regiszterek tartalmából (25. oldal).
%	Kiszámítja y-nak x százalékát (22. oldal).
Δ%	Kiszámítja az X és Y regiszterek tartalmának tényleges és százalékos különbségét (23. oldal).
X↔Y	Megcseréli az X és Y regiszterek tartalmát (11. oldal).
ROLL	Átteszi X regiszter tartalmát T-be, Y regiszter tartalmát X-be, Z regiszter tartalmát Y-ba és T regiszter tartalmát Z-be (11. oldal).
π	Kiírja $\pi = 3.141592654...$ értékét a kijelzőre (X regiszter) (9. oldal).
MR	Kiírja az M1, M2, illetve M3 adattároló regiszterek tartalmát a kijelzőre, ha az MR billentyű után 1, 2, illetve 3 számbillentyűt lenyomjuk (16. oldal).
MS	A kijelzőn adott számot beviszi az M1, M2, ill. M3 adattárolóba, ha az MS billentyű után az 1, 2, ill. 3 számbillentyűt működtetjük (16. oldal). Ha az MS billentyű után a +, -, X, vagy ÷ műveleti billentyűket, majd az 1, 2, ill. 3 számbillentyűket működtetjük, akkor közvetlen regiszteraritmetikát végezhetünk az M1, M2 ill. M3 adattárolók tartalmával (16. oldal).
SD	Standard hibát számít, felhasználva az M1, M2 és M3 adattároló regiszterek tartalmát (25. oldal).

$\bar{x}$	Átlagot számít, felhasználva az M1, M2 és M3 adattároló regiszterek tartalmát (24. oldal).
EEX	Normálalakban történő számbeírásnál előkészíti a gépet a 10 hatványkitevőjének fogadására (9. oldal).
ENG	A kijelzőn adott számot olyan speciális normálalakra váltja át, melynél a kitevő 3-nak egészszámu szorzata (10. oldal).
CHS	Átváltja a kijelzett szám előjelét (9. oldal).
DS	Adott számot a kívánt tizedesjegy értékéig automatikusan kerekít. DS lenyomása után működtessük a számbillentyűket 0-tól 9-ig (9. oldal).
EN	A kijelzőn kiírt számot (X regiszter) átviszi az Y regiszterbe és a stacket egy szinttel felfelé lépteti (12. oldal).
CF	Törli az F billentyű működtetésének hatását (8. oldal).
→KG	A kijelzőn fontban megadott súlyt kilogrammba számítja át; 0.4535924-el szoroz (27. oldal).
→CM	A kijelzőn hüvelykben megadott hosszúságot centiméterbe számítja át; 2,54-el szoroz (27. oldal).
→LIT	A kijelzőn gallonban megadott térfogatot literbe számítja át; 3.785412-vel szoroz (27. oldal).
÷	y-t x-szel osztja (13. oldal).
→LB	A kijelzőn kilogrammban megadott súlyt fontba számítja át; 0.4535924-gyel oszt (27. oldal).
→IN	A kijelzőn centiméterben megadott hosszt hüvelykbe számítja át; 2.54-gyel oszt (27. oldal).
→GAL	A kijelzőn literben megadott térfogatot gallonba számítja át; 3.785412-vel oszt (27. oldal).
X	y-t szorozza x-szel. (13. oldal).
DEG	A szögegységet – trigonometrikus művelet végzése során – fokra

váltja át (18. oldal).

GRAD	A szögegységet – trigonometrikus művelet végzése során – újfokra váltja át (18. oldal).
RAD	A szögegységet – trigonometrikus művelet végzése során – radiánba váltja át (18. oldal).
–	Kivonja y-ból x-et (13. oldal).
°F	Átszámítja a kijelzőn Celsius fokban adott értéket Fahrenheit fokba; °F = (1.8 °C) + 32 (27. oldal).
°C	Átszámítja a kijelzőn Fahrenheit fokban adott értéket Celsius fokba; °C = (°F–32) 1.8 (27. oldal).
C	Egyszer lenyomva törli a kijelzőt (X regiszter) és egy szinttel lefelé lépteti a stackregisztert. A stack teljes törléséhez négyszer kell megnyomni (9. oldal).
CA	Törli a stack regiszter összes szintjét és mindhárom adattároló regisztert (9. oldal).
+	Hozzáadja x-et y-hoz (13. oldal).

A számológép legtöbb billentyűje két műveleti utasításra képes. Az elsődleges műveleteket a billentyűkre, sárga billentyűknél fölé írt szimbólumokkal jelöljük. A másodlagos műveletek szimbóluma a billentyűk fölött, illetve sárga billentyűknél azok alatt van feltüntetve. Másodlagos művelet végzését az F jel és a kívánt művelet szimbólumával jelöljük. Ha pl. egy szám faktoriálisát kívánjuk képezni, akkor az F billentyű működtetése után kell az x! billentyűt lenyomni. Az F billentyű véletlen működtetését CF lenyomásával törölhetjük.

Számok beírása

Számok beírása a számbillentyűkkel történik. A számokat balról jobbra haladva kell a billentyűk működtetésével beírni. Ha van a számban tizedesvessző, azt az utolsó egészszám után kell bebillentyűzni, a gép tizedespont-

ként jelzi. A tizedespont billentyű első lenyomását fogadja el a gép a beírt szám tizedespontjaként. Egész szám beírásakor a tizedespont billentyűt nem szükséges működtetni.

Negatív számok

Negatív szám beírásánál ugyancsak a számjegyek sorrendjében billentyűzünk, majd utána lenyomjuk a CHS billentyűt.

Számok beírása normálalakban

Bármely szám beírható normálalakban is. A szám normálalakja olyan két-tényezős szorzat, melynek egyik tényezője a mantissza, másik tényezője pedig tíznek valamely egész kitevőjű hatványa. A kitevő azt jelzi, hogy hány hellyel kell a tizedespontot eltolni, pozitív kitevő esetén jobb, negatív kitevő esetén balra. Pl. 1200 beírható így: 1.2×10^3

A gépbe ezt így írjuk be: 1.2 EEX 3 Kijelzés: 1.2 03. A kijelző jobboldalán levő utolsó két hely a kitevő beírására szolgál. Az 1×10^{-10} -nél kisebb és a 9.999999999×10^9 -nél nagyobb számok csak normálalakban írhatók be a gépbe.

Példa: 134 000 000 000 000 normálalakja: 1.34×10^{14}

Beírás előtt töröljük az előző példa adatait. Beírás: C 1.34 EEX 14

Kijelzés: 1.34 14

Negatív hatványkitevő beírásakor a számok billentyűzése után kell a CHS billentyűt működtetni.

Példa: 0.000 000 000 034 normálalakja 3.4×10^{-11}

Beírás: C 3.4 EEX 11 CHS Kijelzés: 3.4 -11

Ha az EEX billentyűzése előtt nem írunk be mantissza-értéket, akkor annak értéke 1. Téves kitevő beírás korrigálásakor egyszerűen beírhatjuk a helyes kitevőt. A gép mindig az utoljára beírt két számot fogadja el kitévőként. Ha EEX billentyűzése után lenyomjuk a tizedespont billentyűt, automatikusan törlődik az EEX billentyű hatása.

π beírása

A $\pi = 3.141592654 \dots$ állandó értékének beírása F π billentyűzésével történik.

Törlés

A kijelzőn levő szám törlése a C billentyűvel történik. Ha előzőleg egy másik számot vagy közbenső eredményt is tartalmazott a stack regiszter, úgy a C megnyomásakor ez a szám jelenik meg a kijelzőn. A stack teljes törléséhez négyszer kell lenyomni C-t. A számológép valamennyi regiszterének törléséhez, beleértve az adattárolókat is, az F CA billentyűket kell működtetni.

KIJELZÉS

A számológép 10 számjegyes mantissza és 2 számjegyes kitevő kijelzésére képes, vagyis a $\pm 9.999\ 999\ 999 \times 10^{99} \dots \pm 1 \times 10^{99}$ tartományban képes fogadni és kijelzeni a számokat. A pontosság biztosítása érdekében a készülék a számításokat 12 számjegyes mantissza alkalmazásával végzi. A π konstans értéke a kijelzőn pl. 3.141592654, ugyanakkor a számításoknál a 3.14159265359 értéket alkalmazza a gép.

A kijelzés vezérlése

A számológép bekapcsolásakor a beírt szám lebegő tizedes ponttal, helyértékes alakban olvasható a kijelzőn. A működési számtartomány valamennyi számjegye úgy jelenik meg, hogy a tizedespont a megfelelő helyen legyen. A kijelzést vezérlő billentyűk segítségével más kijelzési formát is választhatunk, és ez a műveletek pontosságát nem érinti, mivel – mint említettük –, a gép mindig 12 számjegyes mantisszával számol.

F DS n billentyűk működtetése átállítja a kijelzést fix tizedesponos formára, melyben megválaszthatjuk a kijelzendő tizedesjegyek számát n-t 1-től 9-ig. A készülék egyidejűleg automatikusan kerekít

tést alkalmaz.

Példa: kapcsoljuk be a gépet és billentyűzzük $F\pi$ -t.

Kijelzés: 3.141592654 Most billentyűzzük F DS 4-et.

A kijelzés: 3.1416. A π értékét tehát négy tizedesjegy pontossággal, a negyedik tizedesjegy értékét kerekítéssel adta meg a gép.

F DS . Ezzel visszaállítjuk a kijelzést „lebegőpontos” formára.

Példa: Írjuk be az előző példa folytatásaként: F DS .

A kijelzőn most 3.141592654 olvasható, vagyis a gép visszatért a lebegőpontos kijelzésre.

Példa: Írjuk be 22334455 . 66 EN`

Kijelzés: 22334455.66 Most billentyűzzünk: F ENG

Kijelzés: 22.33445566 06 vagyis 22.33445566 $\times 10^6$, tehát a számot olyan szorzat alakjában fejeztük ki, melynek egyik tagja 10-nek hárommal osztható egész számú hatványa.

Ez a kifejezési forma különösen olyan műszaki számításoknál hasznos, amelyeknél egy 10^3 -szorzófaktorral jutunk a nagyobb mértékegységhez.

Az összefüggéseket az alábbi táblázat tartalmazza.

A műszaki gyakorlatban ezekre számos példát találunk.

rövidítés	megnevezés előtagja	szorzófaktor
T	tera	10^{12}
G	giga	10^9
M	mega	10^6
k	kilo	10^3
m	milli	10^{-3}
μ	mikro	10^{-6}
n	nano	10^{-9}
p	piko	10^{-12}

Túlsordulás és hibajelzés

Ha egy számítás eredménye kivülesik a gép számtartományán, vagyis nagyobb, mint $9.999999999 \times 10^{99}$ vagy kisebb mint 1×10^{-99} akkor a kijel-

zőn „Error” – hiba – felirat jelenik meg. Ugyanez történik számolás közben elkövetett logikai hiba, pl. 0-val való osztás esetén. Ilyenkor működtessek a C billentyűt, ezzel töröljük a hibajelzést és a számítás folytatható. Bármely más számot billentyűzve is folytatható a számítás, mivel ilyenkor a kijelzőregiszter tartalma nulla.

Gyenge telep jelzése

Ha szükségessé válik az akkumulátor utántöltése, akkor a gép ezt a kijelző baloldalán megjelenő L betűvel jelzi. (Lásd a hálózati töltőkészülék és az akkumulátor c. alfejezetet.)

Előjelváltás

A CHS billentyű átváltja a kijelzett szám mantissza részének előjelét. EEX után CHS billentyűzése az előzőleg beírt kitevő előjelét váltja át.

MŰVELETEK A SZÁMOLÓGÉPPEL

A készülék használata során szem előtt tartandó általános szabály: a gép a műveletet a műveleti billentyű lenyomása után azonnal elvégzi.

Egyváltozós műveletek

Ezek elvégzéséhez csupán egy szám beírására van szükség a kijelzőn.

A szám beírása után működtessek a kívánt műveleti billentyűt.

Példa: számítsuk ki 16 négyzetgyökét.

Beírás: F DS . (az előző példa folytatásaként ezzel ismét visszatérünk lebegőpontos formára) $16\sqrt{\quad}$

Kijelzés: 4

Kétváltozós műveletek

Ezek elvégzése előtt két számot kell a gépbe bevinni. Az első szám beírása után nyomjuk le az EN billentyűt. Most írjuk be a második számot, majd billentyűzzük a kívánt műveletet.

A gép az előírt műveletet most is a műveleti billentyű lenyomásának pillanatában elvégzi.

Példa: végezzük el az 5×3 szorzást.

Beírás: 5 EN 3 X

Kijelzés: 15

A SZÁMOLÓGÉP LOGIKAI RENDSZERE ÉS A STACK REGISZTER

A gép a műveletek végzése során a Jan Lukaszewicz féle ún. inverz lengyel logikát (Reverse Polish Notation = RPN) alkalmazza és négy műveleti regisztert használ. A regiszter olyan elektronikus elem, mely a beírt vagy a feldolgozás alatt levő adatok tárolására szolgál.

A stack regiszter

Stack regiszternek nevezzük a műveleti regiszterek olyan csoportját, melyben az adatok mozgása automatikusan, meghatározott rendszer szerint történik. Mint említettük, a készüléknek négy regisztere van, ezek négy-szintes elrendezését szemlélteti az alábbi táblázat. A regisztereket X, Y, Z, T a regiszterek tartalmát pedig x, y, z, t betűkkel jelöltük.

tartalom	regiszter
t	T
z	Z
y	Y
x	X

A kijelzőn mindig az X regiszter tartalma (x) látható. Bár a kijelzési tartomány korlátozott, a gépen belül az X regiszter tartalma mindig 12 számjegyig tart. A kezelési útmutató függelékében található ún. stack diagramok a műveletvégzés során történő adatmozgást szemléltetik a regiszterekben.

A stack regiszter vezérlése

A stack regiszterek vezérlését, a műveletekhez szükséges adattovábbítást a regiszterek között, továbbá a regiszterek tartalmának ellenőrzését az alábbiakban ismertetésre kerülő stack vezérlő billentyűk biztosítják.

ROLL A billentyű működtetésekor áttevődik a stack tartalma egyik regiszter szintről a következőre. A gép átírja az X regiszter tartalmát (x) a T regiszterbe, T tartalmát (t) Z-be, Z tartalmát (z) Y-ba és Y tartalmát (y) X-be. A ROLL billentyű négyszeri lenyomása után a stack tartalmak eredeti helyzetükbe kerülnek vissza.

x ↔ y A billentyű lenyomásakor az X és Y regiszter tartalma felcserélődik, vagyis x és y értéke helyet cserél.

A ROLL és $x \leftrightarrow y$ billentyűk működésének szemléltetése céljából töltsük fel a stacket a következő adatok beírásával:

4 EN 3 EN 2 EN 1 A regiszterek tartalma most a következő:

	tartalom	regiszter
	4	T
	3	Z
	2	Y
kijelzés	1	X

A ROLL billentyűt megnyomva az alábbi kép alakul ki:

	tartalom	regiszter
	1	T
	4	Z
	3	Y
kijelzés	2	X

A ROLL ismételt működtetése után:

	tartalom	regiszter
	2	T
	1	Z
	4	Y
kijelzés	3	X

Az $x \leftrightarrow y$ billentyű működtetése a következő változást eredményezi:-

	tartalom	regiszter
	2	T
	1	Z
	3	Y
kijelzés	4	X

A stack regiszter törlése

A C billentyű egyszeri megnyomása törli az X regisztert és lefelé lépteti a stacket. Az előző példát folytatva, a C billentyű működtetése után a regiszter tartalmak a következők:

	tartalom	regiszter
	0	T
	2	Z
	1	Y
kijelzés	3	X

A C billentyű egymást követő négyszeri megnyomása mind a négy regisztert törölni fogja. Az F és CA billentyűk egyszeri működtetése valamennyi stack és adattároló regisztert törölni fogja.

Az egyváltozós műveletek és a stack

Az egyváltozós műveletek során csak az X regiszter tartalma változik. Az előző példa folytatásaként 30-at beírva, a regiszterek tartalma:

	tartalom	regiszter
	2	T
	1	Z
	3	Y
kijelzés	30	X

A SIN billentyűt működtetve (egyváltozós művelet) a stack tartalma a következő:

	tartalom	regiszter
	2	T
	1	Z
	3	Y
kijelzés	.5	X

A túlsordulás vagy logikai hiba esetén a kijelző Error jelzést ad és a gép törli az X regiszter tartalmát. A többi regiszter tartalma változatlan marad.

A stack változása számok beírásánál

Egy szám beírása után megnyomva az EN billentyűt, a gép átírja a kijelzett számot az X regiszterből az Y regiszterbe, egyidejűleg egy szinttel felfelé lépteti a stacket. Ez azt jelenti, hogy a legfelső szinten, a T regiszterben levő szám elvész. Pl. 20 billentyűzése után a stack tartalma:

	tartalom	regiszter
	1	T

	3	Z
	.5	Y
kijelzés	20	X

EN billentyűzése után:

	tartalom	regiszter
	3	T
	.5	Z
	20	Y
kijelzés	20	X

Az EN billentyű működtetése tehát előkészíti az X regisztert a következő számbeírás fogadására.

Pl. beírás 5 esetén:

	tartalom	regiszter
	3	T
	.5	Z
	20	Y
kijelzés	5	X

Jegyezzük meg tehát, hogy a stack két úton léptethető felfelé:

1. Az EN billentyű működtetésével,
2. Műveletvégzés után számbeíráskor.

Kétváltozós műveletek és a stack regiszter

Kétváltozós művelet esetében írjuk be az első számot, működtessük az EN billentyűt, majd írjuk be a második számot és végül nyomjuk meg a kívánt műveleti billentyűt. Ne feledjük, hogy a gép a műveletet a műveleti billentyű lenyomásának pillanatában végzi el. Pl. $\div$ billentyűzése pillanatában

a gép elvégzi az osztást és egyidejűleg lefelé lépteti a stacket:

	tartalom	regiszter
	0	T
	3	Z
	.5	Y
kijelzés	4	X

Jegyezzük meg, hogy a stack kétféle módon léptethető lefelé:

1. A C billentyű működtetésével
  2. Kétváltozós művelet végzésével.
- Túlsordulás vagy logikai hiba esetén a kijelző Error jelzést ad, és a gép törli az X regiszter tartalmát. A többi regiszter tartalma változatlan marad.

ALAPMŰVELETEK

Az alpműveletek kétváltozósak, ezeket az X és Y regiszterek tartalmának felhasználásával végzi a gép. Műveleti billentyűi:

+ y-t hozzáadja x-hez

- y-ból kivonja x-et

X y-t megszorozza x-szel

$\div$ y-t osztja x-szel

MŰVELETEK SORRENDJE

A műveleti sorrend, mely szerint a számításokat végezni kell, a már említett logikai rendszeren alapul (RPN). Ez a műveleti sorrend a következő:

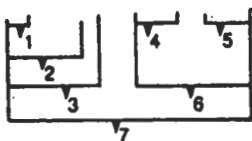
1. hatványozás, gyökvonás, trigonometrikus, logaritmikus műveletek és inverzelk;
2. szorzás és osztás;

3. Összeadás és kivonás.

Zárójelk esetén a zárójelen belüli műveleteket is a műveleti sorrendnek megfelelően kell elvégezni, eredményként egyszerű számot kell kapnunk.

Példa. A $(3^2 + 2)4 + \sin 30^\circ \div \sqrt{25}$ számítási feladatot a fentiekben részletezett műveleti sorrend figyelembevételével a következőképpen kell megoldani:

$$(3^2 + 2)4 + \sin 30^\circ \sqrt{25}$$

1. $3^2 = 9.$
2. $9 + 2 = 11.$
3. $11 \times 4 = 44$
4. $\sin 30^\circ = 0.5$
5. $\sqrt{25} = 5.$
6. $0.5 \times 5 = 0.1$
7. $44 + 0.1 = 44.1$

a feladat megoldása.

A megoldás a helyes műveleti sorrendben történt, így a matematikailag is helyes eredményre jutottunk. A legtöbb számítási műveletnél hasznosnak bizonyul, ha a következő lépéseket és a műveleti sorrendre vonatkozó szabályokat következetesen betartjuk.

1. A számításokat balról jobbra haladva végezzük.
2. Fel kell tennünk a kérdést, végrehajtható-e a soronkövetkező művelet a műveleti sorrend előírásai szerint. Ha igen, végezzük el a lehetséges műveleteket, ha nem, működtesük az EN billentyűt.
3. Ismételjük az 1. és 2. lépéseket a számítások teljes befejezéséig.

Ezek alapján, továbbá az RPN logika alkalmazásával az előbbi példában közölt számítási feladatot a következőképpen oldható meg:

betűs	kijelzés	megjegyzés
3	3.	
F x ²	9.	3 ²
2	2.	
+	11.	3 ²
4	4.	

X	44.	$(3^2 + 2)4$
30	30.	
SIN	.5	$\sin 30^\circ$
25	25.	
$\sqrt{\quad}$	5.	$\sqrt{25}$
+	.1	$\sin 30^\circ \div \sqrt{25}$
+	44.1	$(3^2 + 2)4 + \sin 30^\circ \div \sqrt{25}$

Ezzel a számítás befejeződött, végrehajtása az előírt műveleti sorrend szerint történt.

LÁNCMŰVELETEK

A kijelzett számmal mindig végezhető művelet közvetlenül így láncműveletek esetén a kijelzett számmra vonatkozóan azonnal billentyűzhető a következő művelet. Előző mintafeladatunk részben a láncműveletekre vonatkozó példának tekinthető.

A legtöbb számítási feladatnál alkalmazható ugyan a műveleti sorrend betartása balról jobbra haladva, mégis előfordul, különösen összetett egyenletek, többszintű zárójelk használata esetén, hogy kisse módosítani kell az előírt. Ilyenkor először a legbelső zárójelnél elkezdni a megoldást és kifelé haladva a számítással érvényesítjük a műveleti sorrendet.

Példa: az íráscsatolás csőátpvonat csatlakozó egyenlete a következő:

$$Q_u \frac{\delta}{\lambda} = \frac{ABL}{2} \frac{\sqrt{(p^2 + q^2)^3}}{p^2 B (A+2L) + q^2 A (B+2L)}$$

melyben adott $A=4$ $B=2$ $L=8$ $p=0.25$ és $q=0.5$; behelyettesítve

$$= \frac{4 \times 2 \times 8}{2} \frac{\sqrt{(0.25^2 + 0.5^2)^3}}{(0.25^2 \times 2) [4 + (2 \times 8)] + (0.5^2 \times 4) [2 + (2 \times 8)]}$$

A megoldást a legbelső zárójelnél kezdjük és kifelé haladunk.

beírás	kijelzés	megjegyzés
2 EN		
8 X 4 +	20.	(A + 2L)
2 X .25		
F x ² X	2.5	p ² X B(A+2L)
2 EN		
8 X 2 +	18.	(B+2L)
4 X .5 F		
x ² X +	20.5	p ² B(A+2L) + q ² A(B+2L)
.25 F x ²		
.5 F x ²		
+3 F		
y ^x √	.1746928107	$\frac{\sqrt{(p^2+q^2)^3}}{\sqrt{p^2+q^2}}$
x - x ÷	8.521600524 -03	$\frac{\sqrt{p^2+q^2}^3}{p^2 B(A+2L) + q^2 A(B+2L)}$
4 EN 2 X		
8 X	64	(ABL)
2 ÷ X	.2726912168	$\frac{ABL}{2 p^2 B(A+2L) + q^2 A(B+2L)}$

Ezzel a számítás befejeződött, végrehajtása az előírt műveleti sorrend szerint történt. E feladattal szemléltetni kívántuk, hogy a számológép összetett feladatok gyors és könnyed megoldására is alkalmas.

MŰVELETEK AZ ADATTÁROLO REGISZTEREKSEL

A négyzintes stack regiszteren túlmenően, melynek sajátosságait a fentiekben ismertettük, a számológép három teljesen független címezhető adat-

tároló regiszterrel van ellátva. Jelölésük a továbbiakban: M1, M2 és M3. Ezek tartalma a stack regiszter kiegészítéseként a következőképpen ábrázolható:

STACK		ADATTÁROLO	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
t	T	m1	M1
z	Z	m2	M2
y	Y	m3	M3
kijelzés x	X		

Számok tárolása és visszahívása

Ha egy számot tárolni kívánunk, a szokott módon beírjuk, majd az MS és az n=1, 2, vagy 3 számbillentyű működtetésével visszük be a tároló regiszterbe. Ha a tárolni kívánt szám számolás közben megjelenik a kijelzőn, csak az MS és n billentyűket kell lenyomni. Például tároljuk az M2 adattároló regiszterben a nehézségi gyorsulás értékét, $g=9.81 \text{ m/s}^2$:

Beírás: F CA (ezzel a stacket és valamennyi adattároló regisztert töröltük), 9 . 81 MS 2

A regiszterek tartalma most a következő:

STACK		ADATTÁROLO	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	0	M1
0	Z	9.81	M2
0	Y	0	M3
kijelzés 9.81	X		

Jegyezzük meg tehát, hogy az MS n billentyűk működtetése csupán átírja a kijelző tartalmát az adattároló regiszterbe. Ezzel a stack regiszterek tartalma nem változik meg, az adattárolóba való bevétel a számítás menetének

befolyásolása nélkül történik. Tároljuk most az 5×4 művelet eredményét az M1 adattárolóban. Beírás: 5 EN 4XMS 1
A regiszterek tartalma így alakul:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	20	M1
0	Z	9.81	M2
9.81	Y	0	M3
kijelzés 20	X		

Az adattárolóból a kijelzőre visszahíváskor lenyomjuk az MR, n billentyűket ($n=1,2$, vagy 3). Ilyenkor a gép átírja a számot az X regiszterbe. Például, hívjuk vissza a nehézségi gyorsulás értékét az M2 adattároló regiszterből.

Billentyűzés: MR 2

A regiszterek tartalma:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	20	M1
9.81	Z	9.81	M2
20	Y	0	M3
kijelzés 9.81	X		

Jegyezzük meg, hogy az MR és n billentyűk működtetése átírja az n regiszter tartalmát a kijelzőre, egyidejűleg felfelé lépteti a stack regisztert, éppúgy mint új szám beírásakor.

Az adattároló regiszterek törlése

A 0 MS n ($n=1,2,3$) billentyűket törlik az adattároló regiszterek tartalmát. Működtessük pl. a 0 MS 1 billentyűket, így a következő regisztertartalmakat kapjuk:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
9.81	T	0	M1
20	Z	9.81	M2
9.81	Y	0	M3
kijelzés 0	X		

Jegyezzük meg, hogy a 0 MR n billentyűk működtetésekor az X regiszterbe is nullát viszünk be. Mindhárom adattároló regiszter egyszerre törölhető az F CA billentyűk segítségével. Ügyelnünk kell azonban arra, hogy ezzel a teljes stack regisztert is töröljük.

Közvetlen regiszter aritmetika

Az adattároló regiszter tartalmával közvetlenül végazhatunk alpműveleteket az MS billentyű, a kívánt alpművelet billentyű és a megfelelő regisztercím billentyű ($n=1,2,3$) működtetésével.

MS+n Hozzáadja a kijelzett számot az n adattároló regiszter tartalmához.

MS-n Kivonja a kijelzett számot az n adattároló regiszter tartalmából.

MSXn Szorozza az n adattároló regiszter tartalmát a kijelzett számmal.

MS÷n Oszítja az n adattároló regiszter tartalmát a kijelzett számmal.

A művelet eredménye mindig az n adattároló regiszterbe kerül vissza.

A művelet nem érinti a kijelző vagy a többi stack regiszter tartalmát.

Tároljuk pl. 5-öt mindhárom adattároló regiszterben. Beírás: F CA (általános törlés) 5 MS 1 MS2 MS3

Ezzel a regisztertartalom:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	5	M1
0	Z	5	M2
0	Y	5	M3
kijelzés 0	X		

Most adjunk hozzá 4-et az 1-es, szorozzuk 4-gyel a 2-es és osszuk 4-gyel a 3-as adattárolóban levő értéket.

Beírás: $4 MS + 1 MS \times 2 MS \div 3$

Regisztertartalom:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	9	M1
0	Z	20	M2
5	Y	1.25	M3
kijelzés 4	X		

Automatikus összegzés az adattároló regiszterben

A kijelzett szám automatikusan hozzáadható az M1 adattároló regiszter tartalmához az M+ billentyű lenyomásával. Például, tároljuk a következő mennyiségek összegét az M1 adattároló regiszterben:

$$(2 \times 3) + (4 \times 5) + (6 \times 7)$$

Beírás: F CA (általános törlés) 2 EN 3XM+

Regisztertartalom:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	6	M1
0	Z	0	M2
0	Y	0	M3
kijelzés 6	X		

Beírás: 4 EN 5XM+

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	26	M1
0	Z	0	M2
6	Y	0	M3
kijelzés 20	X		

Beírás: 6 EN 7XM+

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	68	M1
6	Z	0	M2
20	Y	0	M3
kijelzés 42	X		

A regisztertartalmak cseréje

Az MS x+y n (n=1,2,3) billentyű működtetésével megcseréljük a kijelző

regiszter tartalmát az n adattároló regiszter tartalmával.

Például beírás: MS $x \leftrightarrow y$ 1

Regisztertartalom:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	42	M1
6	Z	0	M2
20	Y	0	M3
kijelzés 68	X		

Az adattároló regiszter túlsordulása

A közvetlen regiszter aritmetika alkalmazása során bekövetkezhet a tároló regiszter túlsordulása, amit a kijelző Error jelzéséről veszünk észre. Ilyenkor a túlsordulást úgy jelzi a gép, hogy az adattároló regiszter tartalmát felcseréli az X regiszter tartalmával, melynek túlsordulását most is az Error felirat jelzi.

A gép egyidejűleg törli az X regiszter tartalmát. A hiba illetve a túlsordult állapot törlését az előzőekben leírtak szerint (lásd a kijelzés c. fejezetet) végezzük.

A SZÖGMÉRTÉKEGYSÉG MEGVÁLASZTÁSA

A számológép a szögértékeket a trigonometrikus műveleteknél továbbá a derékszögű koordináták polárkoordinátákra való átszámításánál fokokban fejezi ki, a fok törtrészét pedig tizedestörtben adja meg. Ugyanakkor módot nyújt a szögmértékegységek átszámítására fokból újfokba vagy radiánba, vagy fordítva. Mint tudjuk $360 \text{ fok} = 400 \text{ újfok} = 2\pi \text{ radián}$. Szögek számításával kapcsolatos műveletek során az alábbi billentyűk szolgálnak a szögmértékegységek megválasztására:

F GRAD a szögmértékegységet újfokba váltja,

F DEG a szögmértékegységet fokba váltja, a törtrészt tizedfokban fejezi ki,

F RAD a szögmértékegységet radiánba váltja.

Az átszámítás módozatait a szögmértékegységek átszámítása c. fejezetben ismertetjük.

TRIGONOMETRIKUS MŰVELETEK

SIN A kijelzett szögérték szinuszát számítja.

F SIN⁻¹ A jelzett ki szám arkusz szinuszát számítja.

COS A kijelzett szögérték koszinuszát számítja.

F COS⁻¹ A kijelzett szám arkusz koszinuszát számítja.

TAN A kijelzett szám tangensét számítja.

TAN⁻¹ A kijelzett szám arkusz tangensét számítja.

Példa: Számítsuk ki 45° szinuszát. Kapcsoljuk a készüléket ki, majd ismét be, ezáltal a szögszámítás mértékegysége automatikusan fokba áll be.

Beírás: 45 SIN

Kijelzés: .7071067812

Számítsuk most ki 2.2 radián koszinuszát

Beírás: F RAD 2.2 COS

Jegyezzük meg tehát, hogy a gép mindig az utoljára használt szögmértékegységben számol, mindaddig míg más szögmértékegységet nem választunk.

SZÖGMÉRTÉKEGYSÉGEK ÁTSZÁMÍTÁSA

Szögmértékegységek átszámítását úgy végezzük, hogy az adott szögértékben kiszámítunk egy trigonometrikus függvényt, majd mértékegységet

váltva kiszámítjuk a függvény inverzét.

Példa: hány újfok 45 fok ?

Beírás: F DEG 45 SIN F GRAD F SIN⁻¹

Kijelzés: 50. Tehát 45 fok = 50 újfok

Példa: hány fok egy radián?

Beírás: F RAD 1 SIN F DEG F SIN⁻¹

Kijelzés: 57.29577951 Tehát egy radián = 52.29577951 fok

Megjegyzendő, hogy az átszámításokat a gép csak alapszögekre adja meg.

850 újfok alapszöge például 50 újfok; ez átszámítja 45 fokot eredményez.

SZÖGFOK-PERC-MÁSODPERC ÁTSZÁMITÁS TIZEDESTÖRT ALAKRA

DMS E billentyű működtetésekor a gép átszámítja a tizedestörtben kijelzett szögértéket fok, perc, másodpercben kifejezett szögértékre.

Az átszámítási művelet mértékegységére utal a DMS (degree-minute-second) rövidítés. A DMS alak negyedik tizedesjegyére kerékkéssel van megadva. (Pl. a tizedestört alakban megadott 34.887668 DMS alakban 34.5316.)

Példa: számítsuk át 45.98852 fokot fok-pero-másodpercre.

Beírás: 45 . 98852 DMS

Kijelzés: 45.5919 (jelentése 45° 59' 19")

F D F és D billentyűzésekor a gép átszámítja a kijelzett, fok-perc-másodpercben kifejezett értéket tizedestört alakba.

Ez igen hasznos művelet, mivel a készülékbe a trigonometrikus műveletek kiinduló adatait tizedestört alakban kell beírni. A fok-perc-másodpercben adott szögértéket tehát előbb át kell számítanunk tizedestört alakba.

Példa: számítsuk ki 56° 42' 16" tangensét.

Beírás: 56 . 4216 F D F DEG TAN

Kijelzés: 1.5226

Ne feledjük, hogy DMS alakban a negyedik tizedesjegy automatikusan kerékkéssel adott. Valamennyi tizedesszám megjelenítéséhez működtesük az F DS . billentyűket s ezzel:

kijelzés 1.522611881

Számítások időegységekkel

Az F D és DMS billentyűk különösen jól hasznosíthatók a különféle időegységekkel végzett számítások során. Az óra-perc-másodperc értékek a fok-perc-másodperc értékekkel azonos módon számolhatók át tizedestört alakba és viszont – az F D és DMS billentyűk segítségével.

Példa: három zenemű lejátszásához a következő időtartamok szükségesek 1 óra 14 perc 43 mp; 36 perc 22 mp; és 1 óra 9 perc 2 mp. Kérdés: ele-gendő-e a felvételhez egy háromórás szalag?

Beírás	Kijelzés	Megjegyzés
F CA	0	Törlés
1.1443 F D M+	1.245277778	Átszámítja az óra-perc-mp-et tizedestört alakba és tárolja M1-ben
.3622 F D M+	.6061111111	Átszámítás és összegzés
1.0902 F D M+	1.150555556	Átszámítás és összegzés
MR 1 DMS	3.0007	A tárolt és összegzett érték visszahívása és átszámítása óra-per-mp-re. A szalag 7 mp-cel rövidebb lesz a szükségesnél.

Példa: mennyi az összes munkaidőfelhasználás, ha 17 ember 2 óra 15 per-cet dolgozik egy terven?

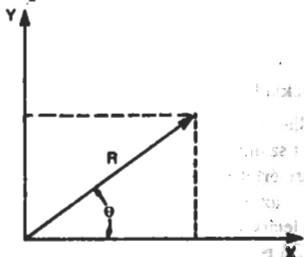
Beírás: 2 . 15 F D 17 X

Kijelzés: 38.2500

Tehát 38.25 munkaóra a felhasznált idő. A DMS billentyűt működtetve a kijelzés: 38.1500 (azaz 38 óra 15 perc).

KOORDINÁTA ÁTSZÁMÍTÁS

→P Átszámítja az X és Y regiszterekben tárolt x és y derékszögű koordinátákat R és Θ polárkoordinátákba.

A kiszámított Θ szög értéke az X regiszterbe, a R rádiusz értéke pedig Y regiszterbe kerül.

Példa: számítsuk át az x=8, y=6 derékszögű koordinátákat R és Θ polárkoordinátákba.

Beírás: F DEG F DS . 6 EN 8 P

Kijelzés: 36.86989765 (Θ)

Az x y billentyűt lenyomva kapjuk a másik koordinátát, kijelzés: 10 (R)

F→R Átszámítja az Y regiszterbe beírt R és az X regiszterbe beírt Θ polárkoordinátákat x és y derékszögű koordinátákba. Az x koordináta az X regiszterbe, az y koordináta az Y regiszterbe kerül.

Példa: számítsuk át az R=8.5 és $\Theta=60^\circ$ polárkoordinátákat derékszögű koordinátákba.

Beírás: 8 . 5 EN 60 F→R

Kijelzés: 4.25 (x)

Az x→y billentyűt működtetve kapjuk a másik koordinátát, kijelzés: 7.361215932 (y)

Ne feledjük, hogy a koordináta átszámításoknál az Θ szög értékét abban a szögegységben számolja a gép, amelyet utoljára kiválasztottunk.

NÉGYZETRE EMELES ÉS NÉGYZETGYÖKVONÁS

$\sqrt{\quad}$ A kijelzett szám négyzetgyökét számítja

F x^2 A kijelzett szám négyzetét számítja.

Példa: emeljük négyzetre 5.43-at.

Beírás: 5 . 43 F x^2

Kijelzés: 29. 4849

RECIPROK ÉRTEK SZÁMÍTÁSA

1/x A kijelzett szám reciprokát számítja (1-et osztja a kijelzett számmal).

Példa: mennyi az eredő ellenállása a párhuzamosan kapcsolt 220, 145 és 175 ohmos ellenállásoknak?

Az alábbi képletet alkalmazzuk

$$R_0 = \frac{1}{\frac{1}{R_1} + \frac{1}{R_2} + \frac{1}{R_3}}$$

Beírás: 220 1/x + 145 1/x + 175 1/x + 1/x

Kijelzés: 58.28765335

HATVÁNYOZÁS ÉS GYÖKVONÁS

F y^x Bármely pozitív egészszámot vagy tizedestörtet pozitív vagy negatív, egész vagy tizedestört hatványra emeli, vagyis y-t x-re hatványozza.

Példa: számítsuk ki 5^3 értékét.

Beírás: 5 EN 3 F y^x

Kijelzés: 125.

Számítsuk ki most $8.22^{-2.34}$ értékét.

Beírás: 8 . 22 EN 2 . 34 CHS F y^x

Kijelzés: 7.231026397 -03

$1/x F y^x$ Bármely pozitív egészszám vagy tizedestört pozitív vagy negatív, egészszámmal vagy tizedestörrel megadott gyökét számítja, vagyis meghatározza y-nak x-edik gyökét. Mivel egy szám x-edik gyökét meghatározni annyit jelent, mint a számot $1/x$ -edik hatványra emelni, a gyökvonás az $1/x F y^x$ billentyűzésével egyszerűen elvégezhető.

Példa: számítsuk ki 125 köbgyökét. ($\sqrt[3]{125} = 125^{1/3}$)

Beírás: 125 EN 3 $1/x F y^x$

Kijelzés: 5.

Számítsuk ki most -5.4 gyök $226.2 \cdot (-5.4)^{\sqrt{226.2}}$ értékét.

Beírás: 226 . 2 EN 5 . 4 CHS $1/x F y^x$

Kijelzés: .366423106

LOGARITMUSMŰVELETEK

LOG A kijelzett szám tízes alapú logaritmusát számítja, vagyis $\log_{10} x$ -et.

Példa: számítsuk ki 45.67 tízes alapú logaritmusát, $\log 45.67$ -et.

Beírás: 45 . 67 LOG

Kijelzés: 1.6569631012

$F 10^x$ A kijelzett szám tízes alapú hatványát számítja, vagyis 10-et az x-edik hatványra emeli.

Példa: mennyi a 2.77 tízes alapú hatványa ($10^{2.77}$)?

Beírás: 2 . 77 F 10^x

Kijelzés: 588.8436554

Példa: számítsuk ki 10^5 értékét.

Beírás: 5 F 10^x

Kijelzés: 100000.

ln A kijelzett szám természetes vagyis e alapú logaritmusát számítja

($e = 2.718281828\dots$)

Példa: számítsuk ki $\ln 5$ értékét.

Beírás: 5 ln

Kijelzés: 1.609437912

Példa: számítsuk ki, hány év alatt növekszik egy 4600 Ft-os betét 15000 Ft-ra 8.5%-os kamatláb mellett.

Az alkalmazandó képlet:
$$n = \frac{\ln(FV/PV)}{\ln(1+i)}$$

ahol n = az évek száma, FV = a megnövekedett betétösszeg, PV a jelenlegi betétösszeg, i = a kamatláb.

Behelyettesítve:
$$n = \frac{\ln(15000/4600)}{\ln 1.085}$$

Beírás	Kijelzés	Megjegyzés
F DS 2		2 tizedesjegyre állítjuk be a kijelzőt

15000 EN	15000.00	
----------	----------	--

4600 ÷	3.26	FV/PV
--------	------	-------

ln	1.18	ln(FV/PV)
----	------	-----------

1.085 ln ÷	14.49	n; vagyis mintegy 14 és fél év alatt.
------------	-------	---------------------------------------

$F e^x$ A kijelzett szám e alapú hatványát számítja, azaz e értékét az x-edik hatványra emeli.

Példa: adva van egy radioaktív elem, melynek felezési ideje 10 perc. Mennyi aktív anyag marad egy 5 g-os mintából 20 perc múlva?

Az alkalmazandó $g = 5e^{-kt}$ összefüggésből k értékét kell meghatározni. Behelyettesítés után az $1/2 = e^{-kt}$ egyenlethez jutunk. Ebben mindkét oldal természetes logaritmusát képezve azt kapjuk, hogy $k = \ln 2/10$. Az eredeti összefüggésbe visszahelyettesítve $y = 5e^{-(\ln 2/10)t}$; t = 20 esetén

$y = 5e^{-(\ln 2/10)20}$

Beírás	Kijelzés	Megjegyzés
F DS .		Ezzel beállítjuk a lebegőpontos kijelzést
2 ln 10		
+ 20 X	1.386294361	(ln 2/10) 20
CHS F e ⁻²	.25	5e ⁻ (ln 2/10)20
5 X	1.25	1.25 g aktív anyag marad

SZAZALEKSZAMITAS

% y-nak x százalékát számítja. A billentyű működésékor a kijelző regiszterbe $\frac{x \times y}{100}$ értéke kerül.

Példa: mennyi 200-nak a 15%-a?

Beírás: F CA 200 EN 15 %

A stack tartalma:

	tartalom	regiszter
	0	T
	0	Z
	200	Y
kijelzés	30	X = 200 × 0.15

Alapműveletek

Miután az alapérték az Y regiszterben, a százalékvérték az X regiszterben van, mód nyílik az alapérték y közvetlen szorzására vagy osztására a százalékvértékkel. A X műveleti billentyűt működtetve az alábbi stack tartalmat kapjuk:

tartalom	regiszter
0	T
0	Z
0	Y
6000	X = 200 × 0.15 × 200 = = 200 × 30

Százalékos növekedés és csökkenés számítása

Hic az alapérték az Y, a százalékvérték az X regiszterben van, közvetlenül számíthatjuk a százalékvértékkel növelt vagy csökkentett alapértéket.

Példa: mennyibe kerülhet maximálisan a 475 Ft értékű rádiókészülék 6.5%-os kereskedelmi árrés mellett?

Beírás: F DS 2 475 EN 6.5 %

A stack tartalma

tartalom	regiszter
0	T
6000.0	Z
475.00	Y
30.88	X = a 6.5%-os árrés

Beírás: + és ezzel:

tartalom	regiszter
0	T
0	Z
6000	Y
505.88	X = 475 + 475 × 0.065 = 475 + 30.88

Mennyiségek tényleges százalékos különbsége

F Δ % Az Y és X regiszterekben levő számok közötti tényleges és százalékos különbséget számítja. Az F és Δ% billentyűk működtetése

után az X regiszter tartalma $\frac{y-x}{x \times 100}$ százalékos különbség, az

Y regiszter tartalma pedig $y - x$ tényleges különbség.

Példa: Egy üzlet havi forgalmának értéke 450000 Ft, az előző havi forgalom értéke 310000 Ft. Mekkora a forgalom növekedése százalékosan és tényleges értékben?

Beírás: 450000 EN 310000 F Δ%

A stack tartalma:

	tartalom	regiszter
	0	T
	505.88	Z
	140000.00	Y = tényleges különbség
kijelzés	45.16	X = százalékos különbség = $\frac{450000 - 310000}{310000} \times 100$

A két szám tényleges különbsége az Y regiszterben van, az x ← y billentyű működtetésekor a gép kijelzi a különbséget: 140000.00

Százalékláb számítása

Példa: 320-nek hány százaléka a 186?

Beírás: 186 EN 310 F Δ% 100 +

Kijelzés: 60.00 Tehát 186 a 310-nek 60%-a.

STATISZTIKAI SZÁMÍTÁSOK

Összegzés

Σ+ Ezt a billentyűt használjuk, ha a bevitt adatokból átlagot vagy standard hibát kívánunk számítani.

A Σ+ billentyű működtetésekor a gép a következő műveleteket végzi:

1. Hozzáadja x értékét az M1 adattároló regiszter tartalmához (Σx);
  2. Hozzáadja x² értékét az M2 adattároló regiszter tartalmához (Σx²),
  3. Hozzáad 1-et az M3 adattároló regiszter tartalmához.
- M3 tehát a tételek számát n-t tárolja mindenkor.

A beírt adat az X regiszterben marad, lehetőséget adva a többszörös bevitelre (ismételt összegezés) egyszerűen a Σ+ billentyű ismételt működtetésével.

Minden olyan új művelet előtt, melynek során a Σ+ billentyűt használni kívánjuk, törölni kell az M1, M2 és M3 adattároló regisztereket. Ez történhet az F CA billentyűvel, így az összes adattároló és stack regisztert töröljük. Ha a stack tartalmára szükség van, akkor O MS 1 MS 2 MS 3 billentyűzésével csak az adattároló regisztereket töröljük.

Példa: határozzuk meg Σx és Σx² értékét a következő adatokra:

2, 5, 7, 3, 2

Beírás: F DS . F CA 2 Σ+

Stack-tartalom:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	2	M1 = Σx
0	Z	4	M2 = Σx ²
0	Y	1	M3 = n
kijelzés 2	X		

Beírás: 5 Σ^+
Stack-tartalom:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	7	$M1 = \Sigma x$
0	Z	29	$M2 = \Sigma x^2$
2	Y	2	$M3 = n$
kijelzés 5	X		

Beírás: 7 Σ^+
Stack-tartalom

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
0	T	14	$M1 = \Sigma x$
2	Z	78	$M2 = \Sigma x^2$
5	Y	3	$M3 = n$
kijelzés 7	X		

Beírás: 3 Σ^+
Stack-tartalom:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
2	T	17	$M1 = \Sigma x$
5	Z	87	$M2 = \Sigma x^2$
7	Y	4	$M3 = n$
kijelzés 3	X		

Beírás: 2 Σ^+
Stack-tartalom:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
5	T	19	$M1 = \Sigma x$
7	Z	91	$M2 = \Sigma x^2$
3	Y	5	$M3 = n$
kijelzés 2	X		

MR 1 billentyűzések a gép kijelzi Σx értékét: 19
MR 2 billentyűzések a gép kijelzi Σx^2 értékét: 91
MR 3 billentyűzések a gép kijelzi n-t vagyis a tételszámot: 5

Átlagszámítás

$F \bar{x}$ Ezen billentyűk működtetésekor a gép kiszámítja a bevitt és Σ^+ összegzett adatok átlagát. A számtani átlagot $\bar{x} = \frac{\Sigma x}{n}$ könnyen előállítja a gép az M1 és M3 adattároló regiszterek tartalmából M1/M3 értékét képezve. Az eredményt az X regiszterben, illetve a kijelzőn találjuk.

Az előző feladat folytatásaként billentyűzzük: $F \bar{x}$
Stack-tartalom

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
2	T	19	M1
19	Z	91	M2
91	Y	5	M3
3,8	$X = \bar{x}$		

Standard hiba számítása

F SD Ezen billentyűk működtetésekor a gép kiszámítja a $\Sigma+$ billentyűvel összegzett adatok standard hibáját. A számológép a standard hiba számítását a következő képlet alapján végzi:

$$SD = \sqrt{\frac{\Sigma x^2 - \frac{(\Sigma x)^2}{n}}{n-1}}; \text{ az adattároló regiszterek tartalmával ki-}$$

$$\text{fejezve: } SD = \sqrt{\frac{m2 - \left(\frac{m1^2}{m^3}\right)}{m3 - 1}}$$

F SD billentyűzése után a stack-tartalom:

STACK		ADATTÁROLÓ	
tartalom	tartalom	tartalom	regiszter
2	T	19	M1
19	Z	91	M2
91	Y	5	M3
2.167948339	X=SD		

Jegyezzük meg tehát, hogy az $F \bar{x}$ vagy az F SD billentyűk működtetése nem változtatja meg sem az Y, Z, T stack regiszterek, sem az M1, M2, M3 adattároló regiszterek tartalmát.

A bevitt adatok kiegészítése, törlése vagy helyesbítése

Az adattároló regiszterben összegzett adatokhoz kiegészítően új adatokat vihetünk be és ezzel új átlagot illetve standard hibát számíthatunk egyszerűen az új adat beírásával és a $\Sigma+$ billentyűzésével.

Példa: mennyi az átlaga és a standard hibája a következő adatoknak: 2, 5, 7, 3, 2, 8? Az előzőekben tárgyalt példához képest csak

egy új adattal (8) egészült ki az adatsor.

Beírás: $8 \Sigma+ F \bar{x}$

Kijelzés: 4.5 (ez az új $\bar{x}$)

F SD billentyűzése után a kijelzés: 2.588435821 a helyesbített standard hiba.

F $\Sigma-$ Ezt a billentyűt a $\Sigma+$ billentyűvel tévesen bevitt adat törlésére használjuk. Működtetésekor a gép a következő műveleteket végzi:

1. Kivonja x-et az M1 tartalmából,
2. Kivonja x^2 -et az M2 tartalmából,
3. Kivon 1-et az M3 tartalmából.

Példa: tételezzük fel, hogy az előző példában a 8 hozzáadása az adatsorhoz téves volt. A tévesen bevitt adat törlése és a törléssel helyesbített átlag, továbbá a standard hiba számítása a következőképpen történik:

Beírás: $8 F \Sigma- F \bar{x}$; kijelzés: 3.8 ($\bar{x}$)

Billentyűzés: F SD; kijelzés: 2.16794339 (standard hiba)

Ha az F $\Sigma+$ billentyű lenyomása után vesszük észre, hogy a beírás téves volt, akkor az F $\Sigma-$ billentyűzésével törölhetjük a téves beírást. Ilyenkor a kijelzőn még továbbra is a tévesen beírt adat látható.

Példa: számítsuk ki a következő adatok átlagát és standard hibáját: 2, 7, 5, 3, 8 (hibás adat), 6, 2.

Beírás: F CA 2 $\Sigma+$ 7 $\Sigma+$ 5 $\Sigma+$ 3 $\Sigma+$ 8 $\Sigma+$ (hiba)
F $\Sigma-$ 6 $\Sigma+$ 2 $\Sigma+$ F $\bar{x}$

Kijelzés: 4.16666667 ($\bar{x}$)

Beírás: F SD

Kijelzés: 2.136976057 (standard hiba)

Azonos adat ismételt bevitel

Adatbevitelnél a $\Sigma+$ vagy a $\Sigma-$ billentyű lenyomása után a beírt szám továbbra is a kijelzőn marad, így az ismételt adatbevitel a $\Sigma+$ billentyű

ismételt működtetésével elvégezhető.

Példa: számítsuk ki a következő adatok átlagát és standard hibáját:
2, 3.7, 3.7, 3.7, 4.6, 5.8, 5.8, 6.1, 6.1, 6.1, 7.3

Beírás: F CA 2 Σ+ 3.7 Σ+ Σ+ Σ+ 4.6 Σ+ 5.8 Σ+
Σ+ 6.1 Σ+ Σ+ Σ+ 7.3 Σ+ F $\bar{x}$

Kijelzés: 4.990909091 ($\bar{x}$)

F SD; kijelzés: 1.562980835 (standard hiba)

Tegyük fel, hogy hiba történt, a 3.7 helyett 2.7 bevitele a helyes.

Beírás: 3.7 F Σ- F Σ- F Σ- 2.7 Σ+ Σ+ Σ+ F $\bar{x}$

Kijelzés: 4.718181818 ($\bar{x}$)

F SD; kijelzés: 1.853546968 (standard hiba).

FAKTORÁLISSEL VÉGZETT SZÁMÍTÁSOK

F $x!$ A kijelzett szám faktoriálisát számítja:

$$n! = n \times (n-1) \times (n-2) \times \dots \times 2 \times 1$$

Példa: számítsuk ki 7! értékét.

Beírás: 7 F $x!$

Kijelzés: 5040

A gép 0–69-ig bármely pozitív egész szám faktoriálisát kiszámítja. A gép Error kijelzést ad, ha 69-nél nagyobb szám, negatív szám, vagy tizedestört faktoriálisát billentyűzzük.

Variációk

Példa: számítsuk ki 10 elem ismétlés nélküli negyedosztályú variációinak számát. Vagyis határozzuk meg, hányféleképpen lehet 10 elemből négyet kiválasztani. Az alkalmazott képlet:

$$V = \frac{n!}{(n-k)!} = \frac{10!}{(10-4)!}$$

Beírás	Kijelzés	Megjegyzés
10 F $x!$	3628800.	10!
10 EN 4		
10 EN 4	720	(10–4)!
÷	5040	a variációk száma

Kombinációk

Példa: számítsuk ki 24 elem hetedosztályú kombinációinak számát.

A számításonál alkalmazott képlet:

$$C = \frac{n!}{(n-k)! k!} = \frac{24!}{(24-7)! 7!}$$

Beírás	Kijelzés	Megjegyzés
24 F $x!$	6.204484017 23	24!
24 EN 7		
–. F $x!$	3.556874281 14	(24–7)!
7 F $x!$ X ÷	346104.	a kombinációk száma

Valószínűségszámítás

Példa: mi a valószínűsége annak, hogy dobókockával öt dobásból háromszor sikerül hatost dobni?

A következő egyenlet fejezi ki annak valószínűségét, hogy n kísérletből k-szor bekövetkezik egy esemény:

$$P = C(n, k) \times p^k q^{n-k};$$

ahol p annak valószínűsége, hogy az esemény egyszeri kísérletre bekövetkezik, és $q = (1-p)$.

$$P = \frac{5!}{(5-3)!3!} \times \left(\frac{1}{6}\right)^3 \times \left(\frac{5}{6}\right)^2$$

Beírás	Kijelzés	Megjegyzés
5 F x! 5		
EN 3 - F x!		
3 F x! X ÷	10	C(5,3)
6 1/x 3		
F y ^x X	4.62962963 -03	C(5,3) × $\left(\frac{1}{6}\right)^3$
5 EN 6 ÷ 2		C(5,3) × $\left(\frac{1}{6}\right)^3 \times \left(\frac{5}{6}\right)^2$
F y ^x X	3.215020576 -03	a keresett valószínűség

ÁTSZÁMÍTÁS METRIKUS ÉS NEM METRIKUS MÉRTEKEGYSÉGEK KÖZÖTT

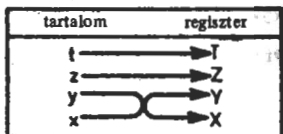
F → KG	A kijelzett mennyiségű fontot átszámítja kilogrammba.
Példa:	számítsuk ki, hány kilogramm 3 font?
Beírás:	3 F → KG
Kijelzés:	1.3607772
F → LB	A kijelzett mennyiségű kilogrammot átszámítja fontba.
Példa:	számítsuk ki, hány font 42 kilogramm?
Beírás:	42 F → LB
Kijelzés:	92.59414399
F → CM	A kijelzőn hüvelykben adott mennyiséget átszámítja centiméterbe.

Példa:	számítsuk ki, hány centiméter 5 hüvelyk?
Beírás:	5 F → CM
Kijelzés:	12.7
F → IN	A centiméterben kijelzett mennyiséget átszámítja hüvelykbe.
Példa:	számítsuk ki, hány hüvelyk 45,5 cm?
Beírás:	45.5 F → IN
Kijelzés:	17.91338583
F → LIT	A kijelzett mennyiséget átszámítja U. S. gallonból literre.
Példa:	Számítsuk ki, hány liternek felel meg 30 gallon?
Beírás:	30 F → LIT
Kijelzés:	113.56236
F → GAL	A kijelzett mennyiséget átszámítja literből U. S. gallonra.
Példa:	számítsuk ki, hány gallonnak felel meg 48 liter?
Beírás:	48 F → GAL
Kijelzés:	12.68025779
F °F	A kijelzőn Celsius fokban adott hőmérsékletet átszámítja Fahrenheit fokba.
Példa:	számítsuk át 37 Celsius fokot Fahrenheitbe.
Beírás:	37 F °F
Kijelzés:	98.6
F °C	A kijelzőn Fahrenheit fokban megadott hőmérsékletet átszámítja Celsius fokba.
Példa:	számítsuk át -27 Fahrenheit fokot Celsiusba.
Beírás:	27 CHS F °C
Kijelzés:	-32.77777778

FÜGGELÉK: STACK DIAGRAMOK

Az itt következő diagramok a számológép regiszterekben végbemenő változásokat szemléltetik a különféle műveletek során. A regiszterek tartalmát kisbetűkkel (x, y, z, t), magát a regisztert nagybetűkkel (X, Y, Z, T) jelöltük. Az első oszlopban a művelet jelzése található.

Például $x \leftrightarrow y$ billentyűzéskor végbemenő változást a következő diagram szemlélteti:

vagyis az X regiszter tartalma az Y regiszterbe, az Y regiszter tartalma pedig az X regiszterbe megy át.

STACK ADATTÁROLÓ

µ művelet	tartalom	regiszter	tartalom	regiszter
bekapcsolás	0	T	0	M1
vagy	0	Z	0	M2
CA	0	Y	0	M3
	0	X		

művelet	tartalom	regiszter
EN		elvész
	t	T
	z	Z
	y	Y
	x	X
C	0	T
	t	Z
	z	Y
	y	X
	x	elvész

művelet	tartalom	regiszter
$x \leftrightarrow y$	t z y x	T Z Y X
ROLL	t z y x	T Z Y X
bekapcsolás után 0-9, . vagy műveleti billen- tyű után 0-9, .		elvész T Z Y X szám
EN után beírás 0-9, .		T Z Y X szám
π vagy EEX műveleti billen- tyű		elvész T Z Y X π, I
DS DEG RAD GRAD ENG F CF		T Z Y X
+ - x ÷ y^x	0 t z y x	T Z Y X (x,y)

STACK   ADATTÁROLÓ

művelet	tartalom	regiszter
→R	t	T
→P	z	Z
Δ%	y	Y
	x	X
SIN COS TAN SIN ⁻¹ COS ⁻¹ TAN ⁻¹ DMS D ln e ^x log 10 ^x	f(x)	X
1/x √ x ² EEX x! x̄ SD→KG→CM →LIT→LB→IN →GAL→°F→°C	f(x)	X

művelet	tartalom regiszter	tartalom regiszter
Σ + vagy	t → T z → Z y → Y x → X	m1 ± x → M1 m2 ± x → M2 m3 ± 1 → M3
Σ -		

művelet	tartalom regiszter
egymást követően MR n n=1, 2 vagy 3	t → T z → Z y → Y x → X m _n → M _n elvéz
egymást követően MS n n=1, 2 vagy 3	t → T z → Z y → Y x → X m _n → M _n elvéz
egymást követően + - x ÷ vagy n n=1, 2 vagy 3	t → T z → Z y → Y x → X m _n → M _n f(x, m _n) → elvéz
M+	t → T z → Z y → Y x → X x·m ₁ → M ₁
egymást követően MS x ↔ y n n=1, 2 vagy 3	t → T z → Z y → Y x → X m _n → M _n

művelet	tartalom regiszter
egyváltozós műveletek ERROR	t → T z → Z y → Y x → X 0 → elvéz
kétváltozós műveletek ERROR	t → T z → Z y → Y x → X 0 → elvéz
M _n adattárolóban végzett műveletek n=1, 2 vagy 3	t → T z → Z y → Y x → X 0 → M _n m _n → elvéz

MŰKÖDÉSI TARTOMÁNY

1. Táblázat

Az alábbi tartományba eső adatok és a felsorolt műveletek hibajelzést (ERROR) eredményeznek:

$$x > 9.999999999 \times 10^{99}$$

$$x < 1 \times 10^{99}$$

Osztás 0-val

$$\text{LOG } x, \ln x \quad x < 0$$

$$\text{SIN } x; \text{COS } x; \text{TAN } x; \text{ ha } x < 9000^{\circ}$$

$$\text{TAN } x; 1/4 \text{ ciklusonként } (x = 90^{\circ}, 180^{\circ} \text{ stb.})$$

$$\text{SIN}^{-1} x; \text{COS}^{-1} x; \text{ ha } x > 1$$

$$\text{SIN}^{-1} x; \text{COS}^{-1} x; \text{ ha } x \leq 10^{-50}$$

$$\sqrt{x} < 0$$

$$\text{DMS átszámításnál } x > 10^{10}$$

$$x! \text{ számításánál, ha } x \text{ nem egész szám, vagy } x < 0, \text{ vagy } x > 69$$

2. Táblázat. Pontosság és számolási sebesség:

- Valamennyi trigonometrikus, logaritmus és x^y műveleteket 10 számjegyes pontossággal és 1 mp-nél rövidebb idő alatt számítja ki.
- 60! -et 12 számjegyes pontossággal, max. 3 mp alatt számítja ki.
- Minden más műveletet 12 számjegyes pontossággal és max. 1/3 mp alatt végez el a gép.
- A műveleteket az 1. táblázatban megadott teljes működési tartományban elvégzi a gép.

KARBANTARTÁSSAL KAPCSOLATOS TUDNIVALÓK

A készülék, mely külön karbantartást nem igényel, csak E-5Dp típusú hálózati töltőkészülékkel üzemeltethető.

Biztosítékcseré a hálózati töltőkészülékben

Amennyiben a számológép kijelzőjén bekapcsolás után nem jelenik meg a 0. jelzés, illetve töltés után is megmarad az L jelzés – célszerű a töltőkészülékben biztosítékcserét végezni.

A töltőkészülék hálózati csatlakozó villája fölött található két csavar ki-csavarása, majd a zsinórkivezetésnél levő szorító bilincs eltávolítása után a töltő teteje levehető. A töltőhöz mellékelte tartalék biztosítékok egyikét helyezzük a biztosítéktartó aljzatba. A töltőkészüléket összeszerelés után csatlakoztassuk ismét a számológéphez és kezdjük előlről a töltést az üzemeltetés c. fejezetben leírtak szerint.

FIGYELEM! A BURKOLAT ELTÁVOLÍTÁSA UTÁN A TÖLTŐKÉSZÜLÉKET HÁLÓZATRA CSATLAKOZTATNI TILOS ÉS ÉLETVESZÉLYES!

Ha a biztosítékcseré után sem szűnt meg a hiba, úgy a számológépet a hálózati töltőkészülékkel együtt adjuk át javításra a számológép szerviznek.

Számológép szervizünk címe: Budapest, VII. Szövetség u. 20.
telefon: 422-972

Ügyfélfogadás (szombat kivételével) 9–14 óráig.

Kérjük, hogy a hibás gépet hálózati töltőkészülékkel, garanciaidőn belül garancialevéllel és a hibajelenség rövid leírásával, lehetőleg személyesen hozzák be ügyfeleink.

Műszaki szerkesztő: Németh Károly
Felelős szerkesztő: Réti Sándor
Nyomdai szerkesztő: Szöllőssy Csaba

Felelős kiadó: Dóka László
Szolnoki Nyomda

816
852
89
22/55

Gyártja: HIRADÁSTECHNIKA
1400 Budapest, Pf. 23
Telex: 22-6151 htsz h